

JAUME BOTEY, MESTRE I IMPULSOR DE MOVIMENTS SOCIALS I RELIGIOSOS

Text: XAVIER MARÍ / Fotos: JORDI PLAY

"El cristià crític acaba marginat"

Jaume Botey Vallès (Barcelona, 1940) és catedràtic d'història a la UAB i fundador de Cristians pel Socialisme, i ha presidit la Casa de la Solidaritat de Barcelona. Coneixedor de la història, la filosofia, la teologia i l'antropologia, Botey és, sobretot, un cristià compromès.

Acaba d'arribar de l'Iraq i ha vist els efectes, sobre la població civil, dels bombardeigs i de l'embargament imposat a aquest país des del 1990. Coneix també Centreamèrica i tants llocs on la realitat de la pobresa es fa més present que no pas aquí. Però també la d'aquí. Des dels moviments socials, des de l'Església o des de la política.

—Quina és la primera impressió de l'anada a Iraq?

—Organitzava la visita el Comitè de Solidaridad con la causa Àrabe, que té la seu a Madrid, i la primera impressió és d'haver vist l'horror absurd i gratuït de la guerra i la immensa capacitat de crueltat de l'ésser humà. "Quina culpa hi té aquest nen?", preguntava sense esperar resposta el director d'un dels hospitals infantils visitats davant un infant amb aspecte de petit monstre per efecte de la radioactivitat dels míssils nord-americans. No s'exposen a l'opinió pública mundial els informes de Kofi Annan, secretari general de l'ONU sobre la dantesca situació a què la Comunitat Internacional, a través del Consell de Seguretat, ha condemnat una població innocent, indefensa i exhausta. No es diu que des del 90 han mort més d'un milió i mig d'individus dels sectors més vulnerables de la població, dels quals més de 900.000 són menors de cinc anys, de cinc a sis mil cada mes. No es diu tampoc que els van bombardejar amb urani reduït i que això ha fet pujar espectacularment el càncer infantil, les leucèmies i les malformacions. La possible imatge-resum de la visita seria la d'aquelles mares, noies joves, assegudes sobre els llits

sense flassades i davant uns fills sense esperança de guariment. La població del país amb les segones reserves petrolieres del planeta està condemnada a morir de fam i de malaltia per una decisió del Consell de Seguretat. Cap argument, cap, no pot justificar aquest assassinat col·lectiu premeditat.

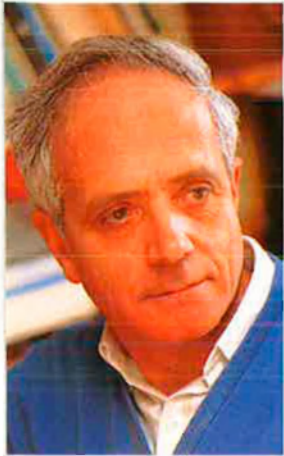
—James Baker, el secretari d'Estat del EUA durant la Guerra del Golf, va amenaçar l'Iraq dient-los que tornarien a l'edat de pedra.

—Doncs es compleix. No ens bombardegen per Hussein —em deia l'arquebisbe catòlic de Bagdad, Emmanuel Delly—, sinó perquè hem estat i som un país ric, que vol tenir el control de les seves reserves. A Bagdad és evident que l'Iraq era un país d'una creixent classe mitjana de tècnics superiors, arquitectes, enginyers o metges. No es tracta, doncs, d'un país pobre en vies de desenvolupament, sinó d'un país ric en vies de subdesenvolupament. A l'Iraq es veu més que enlloc el veritable significat del Nou Ordre Econòmic Mundial: ai de qui provi de desobeir-lo! Allà té l'exemple del que haurà de passar.

—S'han entrevistat amb molta gent, fins i tot amb membres del govern, sense que això representi anar a favor de Saddam Hussein, oi?

—Sí, i voldria que quedés ben clar. Han estat entrevistes no gens protocol·làries, inclosa la del vice-president Tàrek Aziz i ens hem pogut moure amb total llibertat. Però sabem que la funció de la delegació era políticament delicada. Perquè no es pot condemnar l'acció dels EUA sense, alhora, qüestionar el règim iraquia: sabem la repressió que practica, el control o

"La primera impressió de l'anada a l'Iraq és d'haver vist l'horror absurd de la guerra i la immensa crueltat de l'ésser humà. Cap argument no pot justificar aquest assassinat col·lectiu premeditat."

fins i tot l'eliminació de l'oposició, el martiri dels kurds. Probablement venim amb més interrogants que no els que teníem abans d'anar-hi: la guerra amb l'Iran, el favor dels EUA fins el 1986, la invasió de Kuwait, etc. Però tot això no justifica la doble moral o el cinisme polític dels EUA i de la comunitat internacional: ataquen militarment l'Iraq per la possible possessió d'armes químiques i biològiques i, a Israel, li permeten de tenir armament nuclear, químic i biològic.

—*Quin és el compromís del grup d'observadors després d'aquest viatge?*

—Fonamentalment, un compromís de denúncia i de pressió política. No volen ajuts. Volen l'aixecament de l'embargament i poder definir lliurement les seves opcions estratègiques en aquella àrea en qüestions tan complexes com la del petroli, Israel o el diàleg palestí. La política només repressiva i ultradura dels EUA contra l'Iraq ja no té el suport unànime del Consell de Seguretat. França, Rússia i la Xina, membres permanents, s'hi oposen. Per això en els últims bombardeigs de novembre els EUA van decidir d'actuar unilateralment, sense autorització del Consell. Fou, per tant, un acte de pirateria o de terrorisme internacional que cal denunciar. Cal fer-ho fins i tot pensant en nosaltres mateixos, perquè un poble o un govern capaç de maltractar, torturar o assassinar-ne un d'innocent, també és capaç de fer-ho amb qualsevol dels altres pobles del món. I finalment cal denunciar l'actitud de submissió servil i injustificable del govern espanyol, si no volem convertir-nos en còmplices d'aquest genocidi.

—*Per què, a Occident, li costa tant d'acceptar la reivindicació islàmica?*

—Perquè es tracta de dues cosmovisions diferents. L'una, l'occidental, hegemònica i que ha passat per la Il·lustració, que vol dir un determinat model polític, d'estat, de laïcitat, de model de creixement econòmic, etc; i l'altra, no hegemònica, però fins no fa gaire amb una sorprenent unitat cultural de més de 300 milions de persones i, sobretot, amb el recurs que l'Occident necessita per mantenir-se i continuar creixent: el petroli. És a partir d'aquesta visió, potser simple però real, que cal llegir el conflicte i els estereotips mutus, com ara l'integrisme. Fonamentalisme àrab? Potser sí. Però, i el fonamentalisme de la tècnica, del neoliberalisme com a únic model econòmic possible?, el fonamentalisme de l'FMI i del BM, el de l'OTAN, el de Joan Pau II? No en diem "pensament únic"? Les actituds dogmàtiques o tancades són sempre mecanismes de defensa o d'agressió. Em penso que el fonamentalisme àrab culturalment té molt a veure amb el dels nacionalismes agredits. De

fet, des de la descolonització la història de la "nació àrab" és un seguit de derrotes en allò que deu ser més preat pel món àrab: la mateixa essència de la identitat i la unitat àrabs.

—*Creu que nacionalisme s'oposa a mestissatge?*

—No. L'arbre de família de la humanitat s'ha fet de barreges i contactes, de mestissatge. Tots som mestissos. Però també tots tenim i necessitem tenir arrels i estímem allò que és nostre, senzillament perquè és nostre: la llengua, els costums, la terra. Jo sóc més capaç d'entendre els altres que s'estimen allò que és seu en la mesura que estimo allò que és meu. Però, quan nacionalisme s'oposa a internacionalisme solidari, es converteix en endogàmic, tancat i esquifit, i acaba essent agressiu per la seva pròpia naturalesa.

—*Hi ha alternativa al model neoliberal?*

—El "mercat" com a instrument de distribució de riquesa ha fracassat, tot i que la publicitat del mercat ens vol fer llegir les xifres al revés. Però les xifres parlen: 225 persones acumulen tanta riquesa com 2.500 milions, el 47% de la població mundial; el 1960 el 20% més ric del món superava trenta vegades el 20% de la població més pobre; el 1995 la distància era de 82 vegades. L'informe de Càritas parla de 8,5 milions de pobres a l'estat espanyol i el de Foessa dels 620.000 de la diòcesi de Barcelona. Tothom és conscient d'això que passa, però en lloc de canviar de direcció, creiem que la solució es trobarà aguditzant el model fins al límit. Són les receptes de l'FMI o del model de UE que construïm: reducció del sector públic, liberalització absoluta, plans d'ajustament estructural. Allò que anomenàvem Alternativa, amb majúscula, avui no existeix. Probablement ara hauríem de parlar "d'alternatives" en la perspectiva d'un horitzó de canvi. L'Al-

"Qui vulgui ser sincerament portaveu dels marginats a les institucions de poder acabarà, ell mateix, marginat. El cristià no ha de buscar la marginalitat, ja se la trobarà a conseqüència de l'Evangelí."

ternativa global només es construirà a partir d'experiències concretes. Cap no és la solució. Però la suma de totes i el treball conjunt ens donaran l'orientació.

—*I l'anomenada "tercera via" de Tony Blair?*

—No existeix. No és un model econòmic diferent. O bé encarem directament el problema i canviem de model, o no hi ha solució. No és un problema de més o menys socialdemocràcia.

—*Tothom sembla content del model, menys els qui el sofreixen de debò...*

—Els qui viuen —vivim— bé, sí, és clar. Però és una satisfacció efímera. És un model suïcida. La pobresa del Sud rebota al Nord com un boomerang en forma de migracions, crisi ecològica, canvi climàtic, inseguretats per increment de l'armament en tot el planeta, droga...

—*Hi ha mecanismes per a aturar-ho?*

—De moment es complica. Però hi ha més indicis.

França, la Xina, i Rússia foren contraris al bombardeig de l'Iraq; Itàlia acaba de legalitzar 25.000 immigrants estrangers. Creix la consciència de la injustícia. Per exemple, sobre el control de les emissions de CO₂ o davant el 2000 hem començat la campanya per condonar el deute com la millor manera de celebrar el Jubileu, tot i que ens neguem a reduir les emissions i a perdonar-lo. És possible que el sistema exploti. Serà l'explosió dels pobres. I els responsables, nosaltres. Des d'un punt de vista cristià, recordem, a més, que Jesús va venir fonamentalment a alliberar els pobres.

—*Vol dir que la fe hauria d'entrar als despatxos de les multinacionals?*

—No es tracta d'això. Cal lluitar per una societat justa des dels principis de la laïcitat i de l'autonomia del món secular, no des de la tutela del món religiós.

—*Amb tot, l'Església intenta de fer-se present des del poder.*

—Efectivament, així actua com qualsevol institució civil, i ha de ser judicada com qualsevol institució civil, i té les hipoteques de qualsevol institució civil. La gran diferència entre el pontificat de Joan XXIII i l'actual és la concepció de poder, que afecta totes les dimensions teològiques, jurídiques, disciplinars, morals i litúrgiques. I jo crec que el principal mandat evangèlic, evangelitzar els pobres, no és possible de complir-lo des de les estructures de poder polític, econòmic o cultural. L'evangelització no són paraules, sinó fets, no són declaracions sobre la justícia o el deute extern, sinó estar al costat dels pobres. La pregunta fonamental és: què en quedarà d'aquest immens teatre de viatges i multituds i de la fortíssima pressió mediàtica a què ens sotmet aquest pontificat?

—*És en aquesta mateixa línia que considera la mediació en favor de Pinochet?*

—No es tracta només de la vergonya. Va més enllà, i és moltes més coses..., no hi ha paraules... Per exemple, la tristesa que causa veure el menyspreu de

Cristians pel Socialisme acaba de celebrar els vint-i-cinc anys. Pretenia establir llaços entre l'Església i els partits. Fer possible allò de Comunista dins l'Església i creient dins el Partit.

—**Qui la fa ara, la batalla per les ideologies?**

—**La dreta no. En té prou amb el pensament únic. Una de les responsabilitats més greus de l'esquerra és l'abandó del debat de les idees.**

—**Què feu a la Casa de la Solidaritat?**

—**Ens interessa l'educació i de crear xarxes de solidaritat internacional. En formem part quinze petites entitats que treballen amb Chiapas, Guatemala, Nicaragua, l'Argentina, el Salvador, el Perú, etc. però potser el fet que hi passin una mitjana de 100-150 joves al dia és un indicador de la força d'aquest moviment. És un focus de vida autogestionari i molt viu, un espai de llibertat i d'utopia.**

dors. Crec que aquesta és l'originalitat de la fe cristiana, diferent de la de les altres religions. Per què en el Déu cristià? Per què aquesta elecció? No se sap. Només se sap que Déu no ha escollit els savis ni poderosos d'aquest món. D'aquí ve que les víctimes del sistema siguin un lloc teològic. I d'aquí ve també que no sigui possible de llegir Déu des del poder.

—*Pel fet de ser crític, el cristià es trobarà marginat?*

—Qui vulgui ser sincerament portaveu dels marginats a les institucions de poder de la societat civil, en un partit polític o a l'Església, acabarà, també ell, marginat. El cristià no ha de buscar directament la marginalitat, ja se la trobarà a conseqüència de l'Evangeli.

—*En aquest complex final de segle, hi ha bons educadors, persones capaces de transmetre valors?*

—Sí, però hi ha massa professors i pocs mestres. Massa tècnica i poca humanitat. Falten molts Neil, Makarenko, Freire o Milani i escoles de Barbiana.

la jerarquia pel sofriment dels propis. Per qui van morir en Joan Alsina o l'Antoni Llidó, capellans obrers, que per la fe en Jesús van donar la vida pels pobres, van ser segregats, torturats i assassinats per Pinochet? Qui els acull, qui els acompanya, qui els valora, qui els recorda, qui els va poder donar una paraula d'amor, en nom de quina església van morir?, i la dels milers de desapareguts? Mai un pontificat no havia introduït una divisió tan profunda entre els creients. Al final del segle XX aquesta Església universal és més secta que ara fa vint anys.

—*Per vostè què vol dir ser creient?*

—Mira, la fe és gratuïta, és com un regal. Ningú no pot explicar racionalment els perquès fonamentals de la pròpia vida. Es poden descriure, però no explicar. Jo he rebut la fe dels meus pares i crec que tots els germans vam ser marcats, de maneres molt diferents, és clar, pel sentit de transcendència de la seva vida. I el missatge del Déu cristià, del Déu de Jesús, és l'anunci de la bona nova als pobres, als més pobres, als perdedors.

